

Sağlık Yüksekokulunda Öğrenim Gören Bir Grup Öğrencinin Organ Nakli/Bağışına Yönelik Görüşleri ve Bilgi Düzeylerine Eğitimin Etkisi

[Effect of Education on a Group of University School for Health Sciences Students' Opinions and Knowledge Level about Organ Transplantation and Donation]

ÖZET

AMAÇ: Bu çalışma, sağlık yüksekokulunda öğrenim gören bir grup öğrencinin organ nakli /bağışına yönelik görüşleri ve bilgi düzeylerine eğitimin etkisini belirlemek amacıyla tanımlayıcı olarak yapılmıştır. **YÖNTEM:** Çalışmanın evrenini, Denizli Sağlık Yüksekokulu Hemşirelik ve Sağlık Memurluğu bölümü ikinci sınıfta öğrenim gören 65 öğrenci oluşturmuştur. Örneklem tüm evren alınmıştır. Öğrencilerin %81,5'i (n=53) anket formlarını yanıtlamıştır. Araştırmanın verileri, araştırmacılar tarafından hazırlanan anket formu aracılığıyla Mayıs 2007'de toplanmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde, sayı, yüzdelik hesaplamalar, bağımlı gruplarda t-testi kullanılmıştır.

BULGULAR: Araştırma kapsamına alınan öğrencilerin eğitim öncesi ve sonrası ile organ bağışı/nakline yönelik görüşlerinin değerlendirilmesi arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmıştır ($p<0,05$). Eğitim öncesi öğrencilerin %75,5'i organ bağışı hakkında bilgisinin olduğunu ve %64,2'si bağış yapabileceğini ifade ederken, eğitim sonrası %92,5'inin bilgisinin olduğu ve %71,7'sinin organ bağışı yaparım dediği saptanmıştır. Eğitim öncesi $30,69\pm 5,43$ olan bilgi düzeyi puan ortalaması, eğitim sonrası $34,03\pm 4,99$ 'a yükselmiştir.

SONUÇ: Sonuç olarak öğrencilerinin organ bağışı ve nakline yönelik görüş ve bilgi durumlarında verilen eğitimin etkili olduğu görülmüştür. Bu nedenle topluma önderlik edecek olan sağlık çalışanlarının eğitim öğretim aşamasında organ bağışı ve nakline yönelik yeterli bilgiye sahip olabilmeleri için ders müfredatlarında bu konuların yer almasının faydalı olacağı düşünülmektedir.

SUMMARY

BACKGROUND: This research was conducted as a descriptive study for the purpose of determining the effect of education on a group of University School for Health Sciences students' opinions and knowledge level about organ transplantation and donation.

METHODS: The research population was the 65 students in the second year at Denizli School for Health Sciences Nursing and Health Officer Division. The sample was comprised of the entire population and 81.5% of the students (n=53) completed the survey. The research data were collected in May 2007 with a survey prepared by the researchers. Number, percentage calculation, and t test in dependent groups were used in the data analysis.

RESULTS: A statistically significant difference in the students' opinions about organ transplantation and donation was obtained before and after a seminar ($p<0.05$). Before the education 75.5% of the students stated that they had information about organ donation and 64.2% that they could donate, but after education 92.5% stated that they had information and 71.7% that they would donate organs. The knowledge level mean score before education was 30.69 ± 5.43 which rose to 34.03 ± 4.99 after education.

CONCLUSION: In conclusion education was seen to be effective in changing students' opinions and knowledge about organ donation and transplantation. For this reason it is suggested that it would be beneficial to include information about organ donation and transplantation in the curriculum of health care workers who will be leaders in society.

**Fadime Gök Özer,
Ayla Yavuz
Karamanoğlu, Kerime
Derya Beydağ, Hamza
Fidancıoğlu, Egemen
Akıncı, İlyas Şanlı,
Havane Tembelo, Lale
Bozkurt, Sibel Urak**

Pamukkale Üniversitesi
Denizli Sağlık
Yüksekokulu, Denizli,
Türkiye.

Anahtar Kelimeler:
Öğrenci, organ bağışı,
organ nakli

Key Words: Student,
organ donation, organ
transplantation

**Sorumlu yazar/
Corresponding author:**
Fadime Gök Özer,
Pamukkale Üniversitesi
Denizli Sağlık
Yüksekokulu, Kınıklı
Kampusü, Denizli, Türkiye.
fgozer@pau.edu.tr

GİRİŞ

İnsanlar çok eski çağlardan beri organ ve doku nakillerinin yapılabileceğini düşünmüşlerdir. Ancak organ talebi ile bunu sağlamak arasındaki fark organ naklinin en büyük problemidir. Yapılan çeşitli çalışmalar insanların organ nakli konusundaki

görüşlerini oluştururken eğitim, sosyo-ekonomik düzey, kültür ve dinin önemli faktörler olduğunu göstermiştir (1). Modern cerrahinin en karmaşık ve en sorunlu alanlarından olan biri olan organ transplantasyonu, tarih öncesi çağlardan bu yana güncelliğini korumuş ve tıp bilim adamlarının başlıca ilgi odaklarından birisi olmuştur. Modern tıp ile

böbrek transplantasyonu'nun Macar cerrahı Dr. Ulman tarafından Viyana'da 1902 yılında hayvanlar üzerinde gerçekleştirildiği bilinmektedir (2).

Dünya'da ilk başarılı böbrek nakli 1954 gerçekleştirilirken, ülkemizde başarılı akrabalar arası böbrek nakli 21 yıl sonra Dr Haberal ve ekibi tarafından 12 yaşında bir erkek hastaya annesinin böbreği takılarak gerçekleştirilmiştir. İlk kadavra böbrek nakli ise Avrupa Transplantasyon Birliği "Eurotransplant" den getirilen kadavra böbrek ile yine aynı ekip tarafından 10 Ekim 1978'de ve nihayet 2238 sayılı Yasa'nın çıkarılmasından sonra 27 Temmuz 1979'da trafik kazasında ölen bir vatandaşımızın böbreği alınarak ilk yerli kadavra böbrek nakli yine Dr. Haberal ve ekibi tarafından Hacettepe Hastanesi Transplantasyon Ünitesinde yapılmıştır (2).

Ülkemizde 1979 tarihine kadar organ nakli konusundaki kurallar, meslek örgütlerince belirlenerek uygulanırken, günümüzde 1979 yılında çıkarılan "Organ ve Doku Alınması, Saklanması, Aşılması ve Nakli"ne ilişkin 2238 sayılı yasaya göre uygulamalar yapılmaktadır (3).

Bazı ülkelerde kadavradan doku-organ alımı kültürel değerlere ters düştüğü için, kan bağı olan kişilerden karşılanamaması halinde organların büyük ücretler karşılığı başkalarından alınması yoluna gidilmektedir (4). Organ ticaretinin çoğu ülkede yasaklanmasına karşın, bu trafikte ahlaki normların-değerlerin belirleyici olduğu, sınırlı sayıda organa olan yoğun talep nedeniyle yasalara aykırı olarak yürütülen "organ satışının" hem organ bağışını hem de tıp etiğini olumsuz etkilediği bildirilmektedir (5).

Bu açıdan baktığımızda organ bağışı ve nakillerinin yapılabilmesini için, toplumun bu konuda bilgilendirilmesi gerekmektedir. Bu bilgilendirmede sağlık personeline büyük bir görev düşmektedir. Organ transplantasyonu sürecinde; hemşirelerin hastalar ve aileleri ile ilişkileri göz önüne alındığında kilit noktayı oluşturdukları söylenebilir. Potansiyel donörlerin tespitinde ve onların ailelerine yaklaşımda hemşire önemli rol almaktadır. Bu yüzden hemşirelik öğrencilerinin organ transplantasyonu ile bilgilendirilmeleri ve geleceğe hazırlanmaları gerekmektedir (6).

Bu amaçla sağlık ile ilgili okullarda okuyan öğrencilerin müfredatlarında bu konu ile ilgili derslerin yer alması gerekmektedir. Böylece bu alanda başarının sağlanması yolunda doğru ve etkili adımların atılması sağlanacaktır. Bu nedenle bu çalışma, sağlık yüksekokulu'nda öğrenim gören bir grup öğrencinin organ nakli/bağışına yönelik görüşleri ve bilgi düzeylerini belirlemek, aldıkları eğitimin, görüş ve bilgileri üzerinde ne kadar etkili

olduğunu saptamak amacıyla tanımlayıcı olarak yapılmıştır

GEREÇ VE YÖNTEM

Çalışmanın evrenini, Pamukkale Üniversitesi Denizli Sağlık Yüksekokulu Hemşirelik/Sağlık Memurluğu bölümünde öğrenim görmekte olan ve 2006-2007 öğretim yılı bahar döneminde Cerrahi Hastalıkları Hemşireliği Dersi alan 65 öğrenci oluşturmuştur. Örneklem seçimine gidilmeden evren üzerinde çalışılmış, ancak anket formlarının uygulandığı günlerde devamsız olan ya da anket formunu doldurmak istemeyen 12 öğrencinin çalışma dışında tutulması nedeniyle 53 öğrenci çalışma kapsamına alınmıştır. Çalışma öncesinde kurumdan yazılı izin, çalışmaya katılan öğrencilerin ise sözel onamları alınmıştır.

Çalışmada kapsamına alınan öğrencilere; çalışmanın amacı, anket formunun içeriği, eğitim öncesi ön test ve eğitim sonrası son test uygulanacağı hakkında bilgi verilmiştir. Eğitim öncesi ve sonrası aynı soruları içeren iki ayrı anket formu doldurtulmuştur. Aynı kişiye ait anket formlarını eşleştirebilmek amacıyla formların üzerine hatırlayacakları bir rumuz yazmaları istenmiştir.

Araştırmanın ilk verileri, eğitim tarihinden yaklaşık bir hafta önce, ikinci verileri ise organ nakli ve bağışına yönelik eğitim sunumundan hemen sonra (Mayıs 2007'de) toplanmıştır. Veri toplama aracı olarak, araştırmacılar tarafından geliştirilen 23 sorudan oluşan sosyo-demografik veri formu ve 21 soruyu içeren organ nakli/bağışına yönelik görüş/bilgi düzeyi ölçme formu kullanılmıştır. Organ nakli ve bağışına yönelik görüşleri içeren anket formuna, "evet" yanıtı için 1 puan, "hayır" yanıtı için 2 puan, "bilmiyorum" yanıtı için 0 puan verilmiştir. Anket formunda yer alan 1, 3, 4, 5, 8, 10, 11, 13, 15, 16, 18 ve 20. sorulara hayır cevabı veren öğrencilerin yanıtları doğru kabul edilerek 2 puan üzerinden değerlendirilirken; 2, 6, 7, 9, 12, 14, 17, 19 ve 21. sorulara evet cevabı veren öğrencilerin yanıtları doğru kabul edilmiş ve 2 puan verilmiştir. Organ nakli ve bağışına yönelik görüşlerini içeren formdan en az 0, en fazla 44 puan alınabilmekte ve puanların artması Organ nakli ve bağışına yönelik bilgilerinin olduğu ve görüşlerinin olumlu olduğu şeklinde yorumlanmaktadır. Verilerin değerlendirilmesinde, sayı, yüzdelik hesaplamaları, bağımlı gruplarda t-testi kullanılmıştır.

BULGULAR

Çalışma kapsamına alınan öğrencilerin tanıtıcı özellikleri Tablo 1'de gösterilmiştir. Araştırma kapsamına alınan öğrencilerin %50,9'u kız, 18-20 yaş grubunda, düz lise mezunu ve şehir merkezinde ikamet ettiği görülmektedir. Öğrencilerin %1,9'unun ailesinde organ nakli yapılan kişinin olduğu, %3,8'inin ailesinde ise organ bağışında bulunan kişilerin olduğunu ifade ettikleri saptanmıştır.

Öğrencilerin eğitim öncesi/sonrası organ yönelik görüşleri ve düşünceleri tablo 2'de verilmiştir. Çalışma kapsamına alınan öğrencilerin %75,5'i eğitim öncesi organ bağışı hakkında bilgisinin olduğunu söylerken, eğitim sonrası bu oran %92,5'e yükselmiştir. Eğitim öncesi bilgi kaynağı olarak TV-radyo gösterilirken, sonrasında okul ders kitapları ve eğitim seminerlerinin olduğunu belirtmişlerdir. Eğitim öncesi öğrencilerin %64,2'si bağış yaparım derken, eğitim sonrası bu oranın %71,7'ye yükseldiği saptanmıştır. Organ bağışında bulunmak istemelerine gerekçe olarak; hasta bireyleri sağlığına kavuşturmak, başkalarının hayatını kurtarmak olarak ifade ettikleri görülmektedir. Tablonun geneline bakıldığında; organ bağışı için başvuru yerlerini bilen ve dini açıdan sakıncalı olmadığını ifade edenlerin oranının eğitim sonrasında daha yüksek olduğu görülmektedir. Araştırma grubundaki öğrencilerin organ bağışı ile ilgili yaşadıkları en büyük endişenin komplikasyon gelişme riski olduğunu ifade ettikleri tespit edilmiştir. Bu risk durumu eğitim sonrasında da birinci sırada yerini korumaya devam ederken, oran olarak bir azalma olduğu gözlenmektedir.

Öğrencilerin eğitim öncesi/sonrası organ yönelik görüşleri ve düşünceleri tablo 2'de verilmiştir. Çalışma kapsamına alınan öğrencilerin %75,5'i eğitim öncesi organ bağışı hakkında bilgisinin olduğunu söylerken, eğitim sonrası bu oran %92,5'e yükselmiştir. Eğitim öncesi bilgi kaynağı olarak TV-radyo gösterilirken, sonrasında okul ders kitapları ve eğitim seminerlerinin olduğunu belirtmişlerdir. Eğitim öncesi öğrencilerin %64,2'si bağış yaparım derken, eğitim sonrası bu oranın %71,7'ye yükseldiği saptanmıştır. Organ bağışında bulunmak istemelerine gerekçe olarak; hasta bireyleri sağlığına kavuşturmak, başkalarının hayatını kurtarmak olarak ifade ettikleri görülmektedir. Tablonun geneline bakıldığında; organ bağışı için başvuru yerlerini bilen ve dini açıdan sakıncalı olmadığını ifade edenlerin oranının eğitim sonrasında daha yüksek olduğu görülmektedir. Araştırma grubundaki öğrencilerin organ bağışı ile ilgili yaşadıkları en büyük endişenin komplikasyon gelişme riski olduğunu ifade ettikleri tespit edilmiştir. Bu risk durumu eğitim sonrasında da birinci sırada

yerini korumaya devam ederken, oran olarak bir azalma olduğu gözlenmektedir. Öğrencilerin eğitim öncesi/sonrası organ bağışı ve nakline yönelik bilgi sorularına verdikleri cevapların karşılaştırılması Tablo 3'de verilmiştir.

Tablo 1. Öğrencilerin tanıtıcı özellikleri (n=53)

Değişkenler	Sayı	(%)
Yaş grupları		
18 -20 Yaş	27	50,9
21 Yaş ve üzeri	26	49,1
Cinsiyet		
Kız	27	50,9
Erkek	26	49,1
Mezun Olunan Lise		
Düz Lise	27	50,9
Diğer liseler	26	49,1
Öğrenim Gördüğü Bölüm		
Sağlık memurluğu	27	50,9
Hemşirelik	26	49,1
Şu Ana Kadar En Uzun İkamet Edilen Yer		
Köy-Kasaba- İlçe	26	49,1
Şehir Merkezi	27	50,9
Ailesinde Daha Önce Organ Nakli Olma Durumu		
Var	1	1,9
Yok	52	98,1
Ailesinde Daha Önce Organ Nakli Olma Durumu		
Var	2	3,8
Yok	51	96,2
Toplam	53	100,0

Organ nakli sadece akrabalar arasında yapılabilir sorusuna eğitim öncesi öğrencilerin %92,5' hayır diyerek doğru cevap verirken eğitim sonrası bu oran %96,2'ye yükselmiştir. Kadavradan organ nakli yapılabilir sorusuna doğru cevap verenler eğitim öncesi %75,5 iken sonrasında %81,1'dir. Hayvanlardan insanlara organ nakli yapılabilir ifadesine %43,4'ü yanlış cevap verirken, sonrasında bu oran %35,8'e düşmüştür. Kadavradan organ alınması için beyin ölümünün gerçekleşmiş olması gerekir sorusuna eğitim öncesi öğrencilerin sadece %56,6'sı doğru cevaplarırken, sonrasında %81,1'i doğru cevap verdikleri saptanmıştır. Organ nakli yapılan kişinin yaşam kalitesi düşer sorusuna eğitim öncesi öğrencilerin %47,2'si "hayır" diyerek doğru cevaplarırken, eğitim sonrası bu oranın %60,4'e yükseldiği tespit edilmiştir. Genel olarak öğrencilerin organ nakli ve bağışına yönelik sorulara tam olarak doğru cevap veremedikleri görülmektedir.

Tablo 2. Öğrencilerin eğitim öncesi/sonrası organ bağışına yönelik görüşleri ve düşünceleri

Değişkenler	Seminer Öncesi		Seminer Sonrası	
	Sayı	%	Sayı	%
Organ Bağış Hakkında Bilgisinin Olma Durumu				
Evet	40	75,5	49	92,5
Hayır	13	24,5	4	7,5
Bilginin Nereden Edinildiği				
Cevap vermeyenler	16	30,2	7	13,2
Okulda Ders Kitaplarından ve seminerlerden	6	11,3	39	73,6
Radyo-Tv	23	43,4	2	3,8
Diğer (İnternet-dergi, Sağlık kuruluşundan ve sosyal çevre)	8	15,1	5	7,22
Nakil yapılan Organlar Hakkında Bilgisinin Olma Durumu				
Evet	46	86,8	50	94,3
Hayır	7	13,2	3	5,7
Organ Bağışında Bulunmak İsteyip-İstememe Durumu				
Evet	34	64,2	38	71,7
Hayır	17	32,1	13	24,5
Kararsızım	2	3,8	2	3,8
Organ Bağışında Bulunmak İstemesinin Nedeni				
Cevap Vermeyenler	21	39,6	17	32,1
Hasta bireylere sağlığına kavuşturmak, başkalarının hayatını kurtarmak	23	43,4	29	54,7
Diğer (ölümsüzleşmek, ilerde benimde ihtiyacım olabilir vs)	9	13,6	7	13,3
Organ Bağışında Bulunmak İstememesinin Nedeni				
Cevap Vermeyenler	45	84,9	44	83,0
Diğer (Vücudumun parçalanmasını istemiyorum, korkuyorum, kendimi hazır hissetmiyorum vb)	8	16,1	9	17,0
Organ Bağış, Başvuru Yerlerini Bilme Durumu				
Cevap Vermeyenler	32	64,4	15	28,3
Herhangi Bir Sağlık Kuruluşuna Baş Vururum	21	69,6	38	71,7
Organ Bağışını Din Açısından Sakıncalı Bulup-Bulmama Durumu				
Cevap Vermeyenler	14	26,4	7	13,2
Sakıncalı Bulmuyorum	38	71,7	45	84,9
Araştıracam	1	1,9	1	1,9
Organ Bağış Karşılığında Para Talebi Olup-Olmama Durumu				
Cevap Yok	1	1,9	-	-
Evet	1	1,9	1	1,9
Hayır	48	90,6	51	96,2
Duruma Bağlı	3	5,7	1	1,9
Organ Bağışının Yasal Boyutunu Algılama Durumu				
Cevap Vermeyenler	34	64,2	17	32,1
Yasal değildir	1	1,9	2	3,8
Yasaldır	18	36	34	64,2
Kadavradan Organ Alınmasını Yönelik Düşünce Durumu				
Kararsızım	14	26,4	8	15,1
Yararlı- Olumlu buluyorum	33	62,3	45	84,9
Doğru bulmuyorum	6	11,3	-	-
Ailesinde Birine organ gerekli Olsa Bağış Yapıp yapmama Durumu				
Kararsızım	1	1,9	1	1,9
Evet	51	96,2	52	98,1
Düşünmüyorum	1	1,9	-	-
Organ Bağış ile İlgili En Çok endişe Uyandıran Durum				
Kararsızım-Bilmiyorum	8	15,1	9	17,8
Komplikasyon gelişmesinden-Sağlığımı kaybetmekten korkuyorum	31	58,5	25	47,2
Diğer (mafya, ölüm korkusu, yakınımlı o organdan faydalanamaması vb)	14	26,4	19	35,8
Toplam	53	100	53	100

Tablo 3. Öğrencilerin eğitim öncesi/sonrası organ bağıışı ve nakline yönelik sorulara verdikleri cevapların karşılaştırılması

Değişkenler	Seminer Öncesi						Seminer Sonrası					
	Evet		Hayır		Bilmiyorum		Evet		Hayır		Bilmiyorum	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Organ nakli sadece akrabalar arasında yapılabilir.	2	3,8	49	92,5	2	3,8	1	1,9	51	96,2	1	1,9
Kadavradan (ölüden) organ nakli yapılabilir.	40	75,5	11	20,8	2	3,8	43	81,1	7	13,2	3	5,7
Her yaşta organ nakli yapılabilir.	14	26,4	31	58,5	8	15,1	15	28,3	35	66,0	3	5,7
İlk organ nakli 1969'da yapılmıştır.	22	41,5	4	7,5	27	50,9	14	26,4	24	45,3	15	28,3
Herkes herkesten istediği organı alabilir.	3	5,7	46	86,8	4	7,5	1	1,9	51	96,2	1	1,9
Organ nakli yapılmasından önce mutlaka doku testi yapılması gerekir.	41	77,4	9	17,0	3	5,7	46	86,8	7	13,2	-	-
Organ nakli yapılabilmesi için alıcı ve vericinin kan gruplarının mutlaka uygun olması gerekir.	38	71,7	11	20,8	4	7,5	41	77,4	8	15,1	4	7,5
Hayvanlardan insanlara organ nakli yapılabilir.	23	43,4	18	34,0	12	22,6	19	35,8	28	52,8	6	11,3
Kadavradan organ alınması için beyin ölümünün gerçekleşmiş olması gerekir.	30	56,6	9	17,0	14	26,4	43	81,1	8	15,1	2	3,8
Kemoterapi tedavisi gören kişiler organ bağıışında bulunabilir.	3	5,7	45	84,9	5	9,4	3	5,7	41	77,4	9	17,0
Kemoterapi tedavisi gören kişilere de nakil yapılabilir.	26	49,1	14	26,4	13	24,5	22	41,5	24	45,3	7	13,2
Ölmeden önce sadece çift olan organlarımızdan birini bağıışlayabiliriz.	22	41,5	23	43,4	8	15,1	31	58,5	19	35,8	3	5,7
Organ bağıışı için kişinin sözel olarak, organlarını bağıışladığını belirtmesi yeterlidir.	4	7,5	46	86,8	3	5,7	6	11,3	46	86,8	1	1,9
Kadavradan alınan her organın kişiye nakledilmeden önce bekleme süresi farklıdır.	33	62,3	5	9,4	15	28,3	38	71,7	9	17,0	6	11,3
Kadavradan alınır alınmaz hemen nakil yapılmalıdır. Hiç bir organ bekletilemez.	12	22,6	32	60,4	9	17,0	13	24,5	36	67,9	4	7,5
İsteyen herkes para karşılığında organlarını satabilir.	8	15,1	36	67,9	9	17,0	11	20,8	37	69,8	5	9,4
Organ naklinden sonra bazı ilaçların ömür boyu kullanılması gerekir.	26	49,1	11	20,8	16	30,2	32	60,4	11	20,8	10	18,9
Organ nakli yapılan kişinin yaşam kalitesi düşer.	17	32,1	25	47,2	11	20,8	13	24,5	32	60,4	8	15,1
Nakil edilen organ vücut tarafından reddedilebilir.	39	73,6	10	18,9	4	7,5	43	81,1	8	15,1	2	3,8
Nakil sonrasında kişinin tekrar kontrollere gitmesine gerek yoktur.	3	5,7	48	90,6	2	3,8	2	3,8	48	90,6	3	5,7
Rejeksiyon (red) olmayan tek organ kornea (göz) dir.	32	60,4	10	18,9	11	20,8	36	67,9	7	13,2	10	18,9

Öğrencilerin eğitim öncesi ve sonrasında organ nakli ve bağışına yönelik görüşlerinin puan ortalamasının karşılaştırılması Tablo 4’de gösterilmiştir. Öğrencilerin, eğitim öncesi ve sonrasında organ nakli/bağışı ile görüş/bilgi düzeyi değerlendirilmeleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu saptanmıştır ($p < 0,05$)

Tablo 4. Öğrencilerin Eğitim Öncesi/Sonrası Organ Nakli ve Bağışına Yönelik Görüşlerinin Puan Ortalamasının Karşılaştırılması (n=53)

Puan Ortalamaları	S	X ± SS
Seminer öncesi	53	30.69±5.433
Seminer sonrası	53	34.03±4.992
t		-4.182
p		<0.001

TARTIŞMA

Çalışma grubuna alınan öğrencilerin yarısından fazlasının (%75.5) organ bağışı hakkında bilgilerinin olduğunu, bilgilerinin çoğunu (%43.4) TV, radyo, magazin vb yerlerden edindiklerini, organ bağışı yapmak istemelerinin nedeninin hasta bireyleri sağlığına kavuşturmak, başkalarının hayatını kurtarmak olduğunu ve organ bağışı ile ilgili yaşadıkları en büyük endişenin; komplikasyon gelişme riski, ölüm korkusu, mafya ve organlarının amaç dışı kullanılabilmesi düşüncesi olarak belirttikleri saptanmıştır (Tablo 2).

Öğrencilerin yarısından fazlası (% 71,7) dini açıdan sakıncalı bulmadığını ve bağış için nereye başvurması gerektiğini bildiklerini ifade etmelerine rağmen bu oranın yeterli olmadığı düşünülmektedir. Çalışma bulgularımız literatür bilgileri ile benzerlik göstermektedir. Zhang ve arkadaşlarının üç ayrı üniversitede organ bağışı ile ilgili bilgi ve isteklilik adlı çalışmalarında öğrencilerin çoğunun organ bağışı ve nakline yönelik bilgileri TV, gazete, magazin ve medya yoluyla öğrendiklerini ifade ettikleri bildirilmektedir (7).

Orhan ve arkadaşlarının yaptığı çalışmada öğrencilerin bağış konusunda yeterli bilgilerinin olmadığı ve bu konuda korkularının olduğu, organ bağışlarının nerelere yapılabileceğinin bilinmediği belirtilmektedir (8).

Yaşar ve arkadaşlarının Marmara Üniversitesi Tıp Fakültesi dönem bir öğrencileri ile yapmış oldukları çalışmada, katılımcıların %46,4’ü düzenlenecek bir organ bağışı kampanyasına katılacaklarını belirtirken, %36,6’sı kararsız olduklarını, %17’si ise katılmayacaklarını ifade ettikleri belirtilmektedir. Kararsızım ve katılmam diyenlerin birinci sırada

gösterdikleri gerekçe, hastane ve doktorlara güvenmemeye olurken (%13,5), ikinci sırada dini nedenler (%9,6) ve cesede eziyet düşüncesi (%9,6) yer aldığı görülmektedir (9).

Tuğrul ve arkadaşlarının lise öğrencilerinin organ nakli konusuna yaklaşımı isimli çalışmalarında öğrencilerin %80,1’inin organ nakli konusuna ilgi duydukları, %56,1’inin organ bağışlamayı düşündüklerini belirttikleri ifade edilmektedir. Yine aynı çalışmada yakınlarının organlarını bağışlayabileceklerini söyleyenlerin oranı %39 iken, kararsız olanların oranı %48,8 olarak bulunduğu belirtilmektedir. Kendi ölümü esnasında ailesinin organlarını bağışlamasını isteyenlerin yüzdesi %73,6’dır. Organ nakli konusunda olumlu düşünce belirtenlerin yüzdesi % 85,4, olumsuz düşünce beyan edenlerin yüzdesi %8,5 olarak tespit edildiği bildirilmektedir. Çalışma kapsamına alınan bireylerin organ bağışı ile ilgili “hayat kurtarmak” (%45,1), “çürüyüp gidecek olan organın işe yaraması” (%24,8), “insanın bir parçasının kendi öldükten sonrada yaşamaya devam etmesi (%3,7), “insanlık adına yapılması gereken bir iş olduğu” (%3,7) gibi olumlu düşünceleri ifade ettikleri belirtilmektedir. Olumsuz düşüncelerin başında vücudun parçalanmasının ve vücut bütünlüğünün bozulmasını istememek (%4), vicdanen rahat olamamak (%1,6), dini açıdan uygun bulmamak(%0,8), mafya ve olayın istismarı gibi nedenlerin dile getirildiği tespit edilmiştir(10). Tüm bu bulgular bizim çalışma grubumuzun görüş ve düşünceleri ile benzerlik göstermektedir.

Parlar ve arkadaşlarının yaptıkları çalışmada öğrencilerin %99,2’sinin organ bağışında bulunmadıklarını belirttikleri, bu öğrencilerden %44,2’si bulunmadıysanız bulunmak ister miydiniz sorusuna hayır cevabını verdikleri saptanmıştır. Bağışta bulunmak istemeyen öğrencilerin %45,8’inin bağışta bulunulan organların uygun kullanılıp kullanılmayacağı konusunda endişelerinin olduğunu ve %43,7’sinin organlarını nereye bağışlayacaklarını bilmediklerini ifade ettikleri saptanmıştır (11).

Yurt dışında hemşirelik ve tıp öğrencileri arasında yapılan bir çalışmada, öğrencilerin büyük çoğunluğunun organ bağışı kartı taşıdıkları belirtilmektedir. Hemşirelik grubu öğrencilerinin bu konuya daha fazla önem gösterdikleri (%74,0) ve tıp öğrencilerine (%43,0) göre hemşirelik grubunda daha fazla kişinin organ bağışında bulunduğu belirtilmektedir (12).

Çalışma kapsamına alınan öğrencilerin bilgi düzeyi ile ilgili sorulara verdikleri cevapların doğruluk oranı eğitim öncesine göre eğitim sonrası daha yüksek olarak bulunmuştur (Tablo 3). Bu bulgular, okullarda

verilen eğitimlerin öğrencilerin organ bağıışı ile ilgili bilgi düzeylerini yükseltmede etkili olduğu şeklinde yorumlanmıştır.

Yurt dışında yapılan bir çok çalışmada da genel olarak öğrencilerin ve sağlık çalışanlarının organ nakli ve bağıışına yönelik bilgilerinin yeterli olmadığı, verilen eğitim/kurslar sonunda bilgilerinin arttığı, organ bağıışı ve nakline yönelik görüşlerinde olumlu yönde değişme olduğu belirtilmektedir (6,13,14).

Naçar ve arkadaşlarının hekim adaylarının organ nakline bakış açıları isimli yaptığı çalışmada öğrencilerin genel olarak bilgi düzeylerinin düşük olduğu ve çok azının organ bağıışında bulunmak istedikleri belirtilmektedir. Aynı çalışmada gene öğrencilerin dini yönden sakıncalı olup olmadığını tam olarak bilmediklerini, kimlerin tam olarak bağıış yapabileceklerini, bağıış yapmak isteseler nereye başvurmaları gerektiğini bilmediklerini ifade ettikleri bildirilmektedir (15).

Araştırma kapsamına alınan öğrencilerin, eğitim öncesi ve sonrasında organ nakli ve bağıışına yönelik değerlendirilmeleri karşılaştırıldığında, gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu saptanmıştır ($p<0,05$, tablo 4). Öğrencilerin organ nakli ve bağıışına yönelik bilgilerinin çok yeterli olmamasına rağmen, seminer sonrası bilgi düzeyi puan ortalamaları daha yüksek olarak saptanmıştır. Bu da Öğrencilerin katıldıkları seminer ve kongre gibi faaliyetlerde bilgilerinin arttırdıkları, toplumun büyük bir sorunu olan organ bağıışı ve nakli konusunda eksikliklerini, iyi fark ettikleri şeklinde yorumlanabilir.

Yapılan birçok çalışmada öğrencilerin, sağlık çalışanlarının ve toplumun genelinin organ nakli ve bağıışına yönelik yeterli bilgiye sahip olmadıkları ifade edilmektedir. Ertem ve arkadaşlarının sağlık yüksekokulu öğrencilerinin organ bağıışı hakkında bilgi durumları ile ilgili yaptığı çalışmada, öğrencilerin çoğunun organ bağıışı hakkında bilgisi olduğu ancak organ bağıışı için neler yapılması gerektiğini bilmediği bildirilmektedir (16). Parlar ve arkadaşlarının çalışma sonucunda öğrencilerin büyük çoğunluğunun organ bağıışı konusunda bilgilerinin olduğunu ifade etmelerine rağmen bağıışta bulunmak istemediklerini ifade ettikleri belirtilmektedir (11). Yaşar ve arkadaşlarının tıp fakültesi öğrencilerinin organ bağıışına yaklaşımları isimli yaptığı anket çalışmasında, katılımcıların %15,25'i önermelerin hepsini doğru cevapladığı, %10,7'sinin ise hiçbir önermeyi cevaplamadığı belirtilmektedir (9). Bu verilerde öğrencilerin organ bağıışı ile ilgili bilgilerinin oldukça az olduğunu yönünde yorumlanabilir.

Eryürek ve İyigün'ün GATA hemşirelik yüksekokulu öğrencilerinin organ bağıışı konusundaki duygu ve düşünceleri ile ilgili yaptıkları çalışmada da öğrencilerin bu konu ile ilgili yeterli bilgilerinin olmadığını tespit ettikleri belirtilmektedir(17).

Naçar ve arkadaşlarının, hekim adaylarının organ nakline bakış açıları isimli çalışma sonucunda, öğrencilerin organ bağıışına yönelik, bilgilerinin yeterli olmadığı, çok azının organ bağıışlamayı düşündüklerini ifade ettiklerinin tespit edildiği belirtilmektedir (15). Benzer olarak yapılan bir çok çalışmada gerek öğrencilerin gerekse sağlık çalışanlarının organ bağıışı ve nakline yönelik bilgilerinin yeterli olarak bulunmadığı, bilgisi olsa da organ bağıışı yapmayı düşünmediklerini ifade ettikleri belirtilmektedir (8,16,18,19,20).

Kim ve arkadaşlarının Kore'de hemşirelik öğrencilerinin organ transplantasyonuna yönelik bilgi ve davranışlarıyla ilgili yapmış oldukları çalışmada, genel olarak bilgi düzeylerinin düşük çıktığı, özellikle kadavra nakil koşullarının bilinmediğinin saptandığı belirtilmektedir (6).

SONUÇ ve ÖNERİLER

-Öğrencilerin genel olarak organ nakli ve bağıışına yönelik bilgilerinin yeterli olmadığı saptanmıştır. Eğitim öncesi ve sonrası organ nakli ve bağıışı ile ilgili bilgi düzeyi puan ortalaması karşılaştırıldığında, eğitim sonrasında bilgi düzeyleri puan ortalamalarında, yükselme olduğu tespit edilmiştir.

-Organ bağıışında bulunmak istemeyenlerin büyük çoğunluğu neden belirtmezken, vücudumun parçalanmasını istemiyorum, korkuyorum, kendimi hazır hissetmiyorum vb cevaplar ikinci sırada yer almıştır.

-Organ bağıışı ile ilgili endişelere bakıldığında, birinci sırada komplikasyon gelişimi yer alsa da mafya, ölüm korkusu, yakınının o organdan faydalanamaması gibi sebeplerden dolayı organ bağıışında bulunmaktan çekindiklerini ifade ettikleri saptanmıştır.

Bu Sonuçlar doğrultusunda; Organ bağıışı ve nakli konusunda ortaya çıkan sorunların önlenmesi için;

-Toplumun kültür, değer, inanç ve geleneklerini dikkate alan, sorunun önemi ve aciliyetinin farkına varmalarını, konuya ilgi duymalarını ve bilgilendirilmelerini sağlayan eğitim programlarını hazırlanması ve onların tekrar gözden geçirilmesi,

-Bu amaçlar doğrultusunda hazırlanan eğitim programlarının ilkokullardan başlayarak tüm okullarda, hastanelerde, ibadet yerlerinde, askeri kurumlarda düzenli ve sürekli olarak verilmesinin, yaygınlaştırılması,

TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni, 2008: 7 (1)

-Organ bağıışı ve nakliyle ilgili toplumun motivasyonunu sağlamaya yönelik konuların sağlık çalışanlarının eğitim programlarında yer almasının sağlanması,

-Konuya gereken ilginin gösterilmesi için, organ bağıışı konusunda çeşitli yayın organlarıyla ve bu konuda hazırlanmış broşürlerle öğrencilere ve toplumun tüm kesimlerinin bilgilendirilmesi,

-Özellikle TV'de yerel-ulusal sanatçı ve sevilen kişilerin, organ bağıışı/nakline yönelik programlarda rol alması ve öncülük etmelerinin sağlanması önerilebilir.

KAYNAKLAR

1. Yüçeten L, Keçecioğlu N, Ersoy FF. Türkiye'de organ bağıışı ve nakline bir bakış. *Diyaliz Transplantasyon ve Yanık*. 2003 14(2).115-118
2. Haberal M. Düünden bu güne organ transplantasyonu. *Aktüel Dergisi*. 1996; 1(1): 1-15.
3. Sayın S, Gürkan A. SSK İzmir Eğitim ve Araştırma Hastanesi Hemşirelerinin Organ Nakli-Bağıışı ve Koordinatörlüğü Konusunda Görüşlerin İncelenmesi. IV. Ulusal Hemşirelik Öğrencileri Kongresi Özet Kitabı, 5-6 Mayıs 2005. Ordu. s:338.
4. Elçioğlu Ö. Doku ve Organ Aktarımlarında Onam Konusu, *Sendrom* 1996, 8(10): 95-100.
5. Özdağ N. Organ Bağıışı ve Nakline Toplumun Bakışı, C.Ü. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, 2001, 5(2).s:46-55.
6. Kim J.R (Theresa), Fisher MJ, Elliott D. Undergraduate nursing students' knowledge and attitudes towards organ donation in Korea: Implications for education. *Nurse Education Today*, 2006, (26), 465-474.
7. Zhang L, Li Y, Zhou J, Miao X, Wang G, Li D, Nielson K, Long Y, Li J. Knowledge and Willingness Toward Living Organ Donation: A Survey of Three Universities in Changsha, Hunan Province, China. *Transplantation Proceedings*, 2007, (39), 1303-1309.
8. Orhan A, Aktürk H, Erkan M. Sağlık Alanında Öğrenim Gören Öğrencilerin Organ Bağıışı İle İlgili Bilgi ve Düşünceleri. IV. Ulusal Hemşirelik Öğrencileri Kongresi Özet Kitabı. 5-6 Mayıs 2005. Ordu.s:212.
9. Yaşar R, Durukan GÜ, Vatan Ö, Çağatay S. Organ Bağıışına M.Ü Tıp Fakültesi Dönem Bir Öğrencilerinin yaklaşımı. <http://marmara.edu.tr/masco/ozet.php?id=155>. (Erişim tarihi:04.06.2007).
10. Tuğrul Ö, Özüğurlu B, Atasoy R, Şarap İ. Narlıdere'de Lise öğrencilerinin organ nakli konusuna yaklaşımları, 9. Halk sağlığı Günleri. 28 Eylül-1 Ekim 2005; Ankara. <http://www.halksagligi.org/halkmed/index.php?id=3149>. (Erişim tarihi. 28.05.2007).
11. Parlar S, Ovayolu N, Batar N Türk N. Gaziantep Üniversitesi Öğrencilerinin Organ Bağıışına Bakış Açıkları. 3. Uluslararası-10. Ulusal Hemşirelik Kongresi Özet Kitabı. 7-10 Eylül 2005, İzmir, s.93.
12. Cantwell M. English nursing and medical students'attitudes towards organ donation. *Journal of Advanced Nursing* 2000; 32(49):961-968.
13. Dell'Olio R, Mezza E, Rossetti M, Soragna G, Putaggio S, Burdese M, Gai M et al: Continuing Education in Medicine: A Useful Tool for Nurses' Empowerment in Renal Transplantation. *Transplantation Proceedings* 2004; 36:2553-2555.
14. Peron AL, Rodrigues AB, Leite DA, Lopes JL, Ceschim PC, Alter R, Roza BA, Pestana JO, Schirmer J. Organ Donation and Transplantation in Brazil: University Students' Awareness and Opinions. *Transplantation Proceedings*, 2004; 36: 811-813.
15. Naçar M, Çetinkaya F, Kanyılmaz D, Tokgöz B, Utaş C. Hekim adaylarının organ nakline bakış açıları. *Türk Nefroloji ve Transplantasyon Dergisi*. 2001;10(2):123-128.
16. Ertem A, Topal S, Turgut Y, Özçelik H, Gökçe G. Sağlık Yüksekokulu Öğrencilerinin Organ Bağıışı Hakkında Bilgi Durumları. IV. Ulusal hemşirelik Öğrencileri Kongresi Özet Kitabı. 5-6 Mayıs 2005, Ordu.s:163.
17. Eryürek D, İyigün E. Hemşirelik Yüksekokulu Öğrencilerinin Organ Bağıışı Konusundaki Duygu ve Düşünceleri. 5. Ulusal Hemşirelik Öğrencileri Kongresi Özet Kitabı. 20-21 Nisan 2006, Şanlıurfa.s:162.
18. Erdağ S, Alkan H, Bozkurt G, Kılıç N, Erez Ş, Tokuş K, İz H. Sağlık Yüksekokulu Öğrencilerinin Organ Nakli ve Bağıışına Bakış Açıkları- Bilgi Düzeyleri. IV. Ulusal Hemşirelik Öğrencileri Kongresi Özet Kitabı. 5-6 Mayıs 2005, Ordu. s:161.
19. Akar B, Korkmaz M, Esen A. Organ Nakli ve Bağıışı Konusunda Ne Biliyoruz? Ne Kadar Duyarlıyız? IV. Ulusal Hemşirelik Öğrencileri Kongresi Özet Kitabı. 5-6 Mayıs 2005, Ordu.s:21.
20. Özkan A, Şenveli S, Ayata H, Öner M, Şentürk N, Çetin N, Özdemir Ş. Çanakkale Onsekiz Mart Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği (I.ve II. öğretim) 4. Sınıf Öğrencilerinin Organ Nakli ve Bağıışı Konusundaki Bilgi, Tutum ve Davranışlarının Araştırılması. I. Ulusal Sağlığı Geliştirme ve Sağlık Eğitimi Kongresi Özet Kitabı (Uluslararası Katılımlı), 9-12 Kasım 2006, Muğla.s:180.